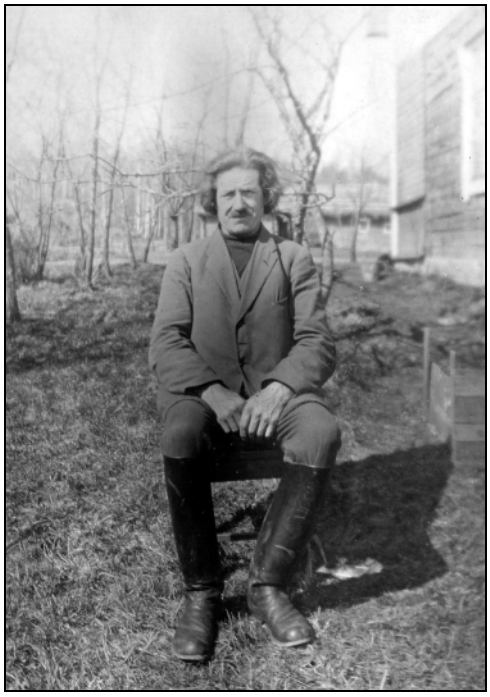
Ida Matilda Lindell – Arjen Sankari

Kaija Olin-Arvola 1.11.2008

Ida Matilda Lindell os. Nyman oli minun mummuni. Hän syntyi Kirman talon mailla Varon torpassa Lohjanjärven rannassa. Hänen isänsä oli Juho Nyman ja äiti Matilda Gustava Tamlander, jonka omistama rukouskirja vuodelta 1885 nyt on minulla. Kirjan kansilehdellä on Gustavan kirjoittama elämänohje: ***Anokaa niin teille annetaan. Etsikää niin te löydätte. Kolkuttakaa niin teille avataan.***

Juho Vihtori Lindell 2.12.1887-6.5.1918
Ida Matilda Lindell os. Nyman 20.7.1881-31.12.1953

Juho Aukusti Åhl 18.4.1880-20.5.1956

Mummu oli työteliäs ihminen. Hänen kerrotaan kutoneen jopa kävellessään kirkkoon. Kaiken taloudessa tarvittavan hän teki itse. Pellosta otettiin ruoka ja vaatteet. Kudottiin, virkattiin ja neulottiin, koruompeluakin harrastettiin. Luonnon väreillä värjätyistä pellavalangoista syntyi sointuvaraitainen keinutuolin matto, joka nyt on kunniapaikalla minun seinälläni. Karja hoidettiin ja pellot viljeltiin. Suuri sulppukori selässä sirppi kädessä mummu kävi keräämässä eläimille rehua teiden varsilta.

Sukujaan Ida Matilda Lindell on Gabriel Niilonpoika Enqvistin jälkeläisiä Johanin sukuhaarasta. Hänen isänsä äiti Maria Lovisa Varelius oli Elias Lönnrotin viides serkku.

Mummu oli saanut viljeltäväkseen Koivunummen torpan Sammatin Luskalassa. Siinä hän ahersi yhdessä miehensä Vihtori Lindellin kanssa. Taksvärkkiä he tekivät Enqvistin taloon Leikkilään. Mummu piti myös pientä kauppaa ja Vihtori ajoi postia Fiskarista. Tätä varten hänellä oli postiprovninkiksi sanottu virka-ase, koska viime vuosisadan alussa vielä liikkuivat maantierosvot. Tarina kertoo, että pitkillä metsätaipaleilla hevosen kelloon laitettiin sammalta, etteivät rosvot olisi kuulleet postin kulkua.

Kaikesta vaivannäöstä huolimatta ajat olivat ankeat. Nälkä uhkasi köyhää kansaa. Taksvärkkiä kiristettiin kaiken aikaa. Ensimmäinen maailmansota vaati veronsa. Idan ja Vihtorin esikoinen Martti Armas kuoli vain kolmen kuukauden ikäisenä. Parin vuoden välein syntyneet tyttäret Hellen Maria, Helvi Lea ja Anna Kyllikki jäivät henkiin.

Olot Suomessa muuttuivat koko ajan tukalammiksi. Ihmisten sietokyky alkoi saavuttaa rajansa. Suojeluskuntia perustettiin ja suomalaisia nuoria miehiä lähetettiin Saksaan jääkärikoulutukseen. Myös työväen ja torppareiden oli ennakoitava tulevaa. Ajanhenki puhalsi kylmänä ihmisten niskaan. Venäjältä kuuluivat kummat soitot.

Minä muistan mummun tiukkana, mutta rakastavana ja huolehtivana ihmisenä. Olin lapsena usein mummun luona, kun äidillä oli kädet täynnä työtä rintamiestalon rakentamisessa ja kahden sisaruksen hoitamisessa. Ei siihen aikaan ollut minkäänlaisia kodinkoneita. Pulsaattorikone ja pölynimuri tekivät vasta tuloaan. Rintamamiestalon isä rakensi hartiavoimin mummun tilasta lohkotulle tontille, jolle annettiin nimeksi Sarkamaa.

Mummu oli hyvin kiinnostunut kaikesta uudesta. Kolmekymmentäluvulla taloon hankittiin kidekone, josta kyläläiset kävivät kuuntelemassa maailman uutisia. Mummun vanhuudenmökin seinällä oli suuri puhelin, jonka hän oli hankkinut jo ennen sotia. Puhelimesta kävivät soittamassa muutkin kylän asukkaat tarpeen niin vaatiessa. Joskus kuuluvuus oli erittäin huono. Ennen sotia Hellen soittaessa sulhaselleen yhteys katkesi melkein kokonaan, jolloin Helle epäili jonkun ylimääräisen olevan langalla. Mihin epäilyyn vieras ääni vastasi: ”Puhuka vaan, ei tääl kukaan kuuntele.”

Lintellin likat uusissa koltuissaan.
Vasemmalta: Helvi Lea, Anna Kyllikki ja Hellen Maria.

Kyllikin sylissä Mokuli-kissa, jonka kanssa äiti kertoi tanssineensa.

Mutta pelkkää tanssia lapsuus ei suinkaan ollut. Usein iloa himmensi herjaus punikinkakarasta.

* * * * *

Reipasta väkeä auttamassa Iitua heinätöissä.
Vasemmalta: Helle, Kyllikki, Iitu-mummu, Helvi ja Hannes. Nuori poika edessä on Vihtorin siskon, Kosken Lempin, poika Antti.

Ooli-setä, Kosken Antti ja Liisu-hevonen Koivunummen pihalla, jota koristivat ikivanhat koivut, sireenimaja, kukkapenkit, omenapuut ja marjapensaat.

Kalleimpana aarteenani minä pidän mummun vanhaa ompelukonetta, Singeriä. Vaari kävi sen Salosta ostamassa ja siitä on yhä tallella kauppakirja, jossa lukee:

Salossa 28.marraskuuta 1913. Postinkuljettaja Viktor Lindell, Sammatti Lusikka.
Me lähetimme Teille 16.10.1913 1 Singer ompelukoneen, nimellä 102t3k No: T3789692 ja arvo Sataviisikymmentä (150), jonka Te sanotusta päivästä marraskuun 18 päivään 1916 olette suorittanut, niin että kone nyt on omanne.

Kun vaari reellä toi ompelukoneen kotiin ja kantoi sen tupaan, mummu sanoi: ”Mitä mää tommosel teen?” Mutta siitä alkoi mummun halu uusiin ihmeisiin. Mummun tyttäret ompelivat Singerillä pukujaan ja kapioitaan. Kone päätyi Kyllikille, koska hänellä oli lapsia ja hän sitä kipeimmin tarvitsi.

Ja Kyllikki ompeli. Muistan aina inhonneeni sitä vaatteiden sovittamista, kun piti seistä liikkumatta tuolilla ja nuppineulat pistelivät. Ensimmäiset kaupasta ostetut vaatteet taisin saada vasta, kun menin oppikouluun.

Mummun luona minä sain osallistua monenlaisiin puuhiin. Sain tiskata ja leipoa. Minä olin mummun pikku-piika, joka pesi nenäliinoja pesuvadissa tuolin päällä. Hankasin saippuaa ja vaahdotin. Kun naapurin Alli tuli kahville, minulle katettiin oma kuppi ja pipari tuolille, jonka jalat olivat täynnä toukan seulomia reikiä. Alli sanoi aina, että minusta tulee isona hänen miniä-piikansa. Mutta ei tullut. Allin pojalla oli reikä sydämessä ja hän kuoli nuorena.

Mummun tuvan kaapissa oli pahvisessa leivinjauhepurkissa kosmoskyniä, joista toinen pää antoi sinistä ja toinen punaista väriä. Sylkeen kastettuna väri levisi mukavasti. Muistan yhä elävästi mummun ruokakaapin tuoksun, joka muistutti kuivattua sipulia ja teetä. Mummulla oli myös riffelitaulu ja riffelikyniä, joilla hän opetti minua tekemään ensimmäisiä kirjaimiani.

Muistan kuinka kerran seisoin mummun keittiön pienen pöydän takana ja katsoin ylös taivaalle, missä mäntyjen latvat liikkuivat leppeässä kesätuulessa huikaisevan sinistä taivasta vasten. Muistan ajatelleeni: ensi kesänä, minä näen tämän pöydän yli suoraan ikkunasta ulos. Se oli hetki, jolloin tajusin, että minä olen minä. Tuli kohisi hellassa.

Mummu arvosti osaamista ja tietämistä. Joka päivä me menimme tuvan nurkassa olevaan sivustavedettävään sänkyyn vällyjen alle ja mummu luki minulle harmaalla villalangalla sidottua Jörö-Jukkaa ja muita kirjoja. Muistan hänen suonikkaat kätensä, joissa valtimot sykkivät lujasti ja rauhallisesti. Muistan hänen hiljaisen, tasaisen äänensä, johon minä nukahdin.

Mutta mummu nousi askareilleen. Kerran hän oli leiponut pullaa niin, että minä en saanutkaan olla mukana. Itkuuni mummu vastasi ottamalla pullan sisältä kuumaa leipää, josta minä leivoin oman pienen pullani.

Mummun mökin takana oli pieni lampi, jota sanottiin protiksi. Sinne mummu oli tuonut järvestä ulpukoita ja lumpeita ja aivan sen peränurkassa leppien alla kukkivat vehkat. Keväisin lampi oli täynnä sammakonkutua. Suuret sudenkorennot syöksähtelivät lammen yllä siivet välkkyen. Niitä minä pelkäsin. Aurinko paistoi ja vesimittarit mittasivat.

Mummun mökin takana oli Vääräkorpi. Sinne ei ollut lupa mennä. Joskus yhdessä mummun kanssa käytiin ihastelemassa pientä lähdettä, jonka vesi oli kirkasta ja kylmää. Sitä juotiin kämmenestä. Mummu kertoi minulle sinipiioista ja keijukaisista, tontuista ja menninkäisistä. Minä olin mummun oma sinipiika tai punahilkka aina sen mukaan, minkä väriset vaatteet minulle oli.

Vesihiisi asui syvällä pimeässä kaivossa, jonne ei saanut koskaan kurkistaa yksin. Kaivon lähellekään ei saanut mennä, koska vesihiisi olisi saattanut napata koska tahansa. Erityisesti se vainosi pieniä, yksinäisiä tyttöjä.

Mummun kukkapenkeissä kasvoi monenlaisia kukkia. Minä pidin suuresta särkyneestä sydämestä, joka on yhä minun lempikukkani. Pellon pientareella kypsyivät ahomansikat ja mäntyjen juurella mustikat. Pitkin pihan polkuja vaelsivat muurahaiset ja minä muistan yhä auringon kuumentamien neulasten tuoksun. Puarissa, joksi puuliiterin vieressä olevaa aittaa kutsuttiin, haisi kissan pissa. Sen vintillä oli suuri kukkakori, joka oli täynnä kortteja. Niitä minä sain joskus puarin hämärässä katsella. Pöly leijui ja valo siivilöityi seinänraoista. Äitienpäiväkorttien punaiset silkkinauhat hehkuivat.

Mummun luona päivät kuluivat tasaisesti, mutta naapurin pojan kanssa ei saanut leikkiä lääkäriä. Muistan vain kerran, kun me menimme kysymään mummulta, saisimmeko mennä talon taakse leikkimään. Mummu tietysti arvasi asian. Olin juuri kurkistamassa pojan suuhun, kun mummu tuli piiska kädessä nurkan takaa. Hän ajoi pojan kotiinsa ja minä sain kovat pauhut. Mummun piiska oli vain pelote.

Iltaisin mummu vei minut kotiin ja haki taas aamulla takaisin. Minulla oli oma puinen, punertava puhelin, jossa oli pieni veivi. Sillä minä illan tullen soitin taksi-Rantaselle, josko hän tulisi meitä kyytiin. Mutta ei tullut taksi-Rantanen. Yhdessä minä ja mummu kuljimme kotiin ja pimeässä myrskylyhty heilui askelten tahdissa. Mummu sanoi usein, että minä kyllä näen pimeässä, koska minulla on kissan silmät. Ja niin minä näenkin.

Mummu uuden talon seinustalla Hellen, Helvin ja Kyllikin kanssa. Talo on saanut laudoituksen ja uuden maalin.

Kyllikin lapset Liisa, Kaija ja Ritva Sarkamaan omenia syömässä. Reima on päässyt Ruokosuon Leenan syliin.

Mummun elinkumppani oli Juho Aukusti Åhl, jota Ooli-sedäksi kutsuttiin. Hän oli alun perin ollut mummun siskon mies. Mummun sisko Tekla Maria vietiin toukokuussa vuonna 1918 Västankvarniin, missä Västankvarnin pojat pitivät häntä parit viikot vankinaan ennen kuin teloittivat. Raiskauksesta ei puhuta.

Tekla oli ollut keittäjänä työväentalon rakennustyömaalla ja vienyt ruokaa punakaartilaisille. Häntä syytettiin vakoilusta. Taisteluihin hän ei ollut missään vaiheessa osallistunut.

Ooli-setä oli itsekin ollut mukana työväenyhdistyksessä ja johtanut Sammatin työväentalon rakentamista. Ammatiltaan hän oli sahanasettaja. Hänen kerrottiin olevan niin vahvan, että hän pysyi nostamaan linja-auton ojasta. Ooli-setää syytettiin pommin paiskaamisesta sammattilaisen päälahtarin taloon, mutta todisteita asiasta ei ole. Liiterin seinään kiinnitetyssä lapussa teon tekijäksi ilmoittautui: ”Kuusi pelkäämätöntä miestä”. Ooli-setä jäi kuitenkin kiinni ja hänet passitettiin Tammisaaren vankilaan.

Kun hän sieltä vapautui, hän oli nälkäinen ja kurjassa kunnossa. Hän kertoi ensimmäisen ajatuksensa olleen, että hän menee Sammattiin Iitun tykö, koska siellä on ainakin perunaa ja leipää. Iitu tiesi, että nälkiintyneen miehen ruokahalu on heräteltävä hitaasti ja Ooli-setä alkoi voimistua. Hän pelastui.

Kansalaissodan jälkeen Iitu sai lunastettua torpan itselleen. Monet pitkät illat hän joutui asiasta Enqvistin talossa neuvottelemaan ennen kuin kaupat syntyivät. Naapureiden kertoman mukaan valot tuvassa paloivat tuolloin myöhäisiin öihin.

Mutta miestä hänellä ei enää ollut. Hänen miehensä Vihtori oli yrittänyt pakoilla valkoisten vihaa Ruokopaarman luolassa Enäjärven rannassa. Hänet ja hänen kaksi toveriaan kuitenkin ilmiannettiin ja kiinniotossa Vihtori haavoittui päähän ja reisiin. Miehet vietiin Myllykylän Ylitaloon, missä oli paljon muitakin punaisia vangittuna.

Mutta Vihtoria ei viety suorinta tietä Myllykylään, vaan hänet talutettiin ensin omalle kotipihalleen naama ja jalat verisinä Iitun eteen ja eräs kiinniottajista sanoi: ”Kato nyt Iitu Vihtoriis. Ny sää näät sen viimesen kerran.”

Ylitalossa tuona aikana ollut Aurilan Siiri kertoi minulle myöhemmin, miten vankeja siellä halvennettiin, kidutettiin ja kiusattiin, miten heidän päälleen syljettiin. Viisi päivää myöhemmin miehet joutuvat kävelemään monien kilometrien matkan Tavolaan, missä heidät teloitettiin ja sotkettiin suohon. Matkan on täytynyt olla tuskien taival minun vaarilleni, jonka ainoa synti oli kuuluminen työväenyhdistykseen.

Vaaria ei armahdettu, vaikka hänellä oli kolme pientä lasta. Äitini oli tuolloin vain kaksivuotias. Vaari teloitettiin siitä huolimatta, että hän oli vakavasti haavoittunut. Ainoa asia, josta häntä kyettiin syyttämään, oli kuuluminen työväenyhdistykseen. Kun suojeluskuntalaiset myöhemmin etsivät asetta hänen kotoaan, he penkoivat jopa tuhkaluukut. Provninkia ei vain löytynyt. Kiinni otettaessa vaarilla ei asetta ollut.

Mummun anoppi Matilda Stenfelt menetti valkoisessa terrorissa Vihtorin lisäksi poikansa Kaarlo Feliksin, joka hänelle oli syntynyt hänen kolmannesta liitostaan. Vain nuorin poika Oskari onnistui olemaan piilossa niin kauan, että olot vähän rauhoittuivat. Tammisaarelta hänkään ei välttynyt. Ja olipa eräs isontalon isäntä sanonut Teefaltin mummulle päin naamaa, että olisi se Oskarikin pitänyt tappaa, ettei se olisi jäänyt tänne vihaamaan.

Matilda Stenfelt saattoi hautaan kolme miestä ja kaksi murhattua poikaa. Mökkiin laitettiin sähköt viisikymmentäluvulla.. Aluksi tuvassa oli vain maalattia. Pöydän ääressä helsinkiläinen kesävieras.

Mummun anoppi asui myös Luskalan kylässä pienessä mäkituvassa. Hän eli yli 90-vuotiaaksi. Eräänä talvi-iltapäivänä mummu oli vieraillut anoppinsa luona ja oli palaamassa kotiin potkukelkassa hernesoppakulho lämpymäisinä. Tiellä Oskari tuli mummua vastaan ja mummu sanoi: ”Mene nyt Oskari nopeasti kotiin, siellä on rokkaa ja lettusia ja kaikki on vielä ihan lämpystä.” Kun Oskari tuli kotiinsa, hänen äiti makasi kuolleena hellan vieressä.

Niin elämä kuitenkin jatkui. Mummu ja Ooli-setä rakensivat uuden talon ja tekivät tiilistä navetan muiden ulkorakennusten lisäksi. Tiiletkin tehtiin itse. Rakennuspuut saatiin omasta metsästä. Peltoja viljeltiin. Koivunummeen siirrettiin Sammatin Pienviljelijäyhdistyksen harmaatiilinen viljamakasiini. Ooli-setä tilasi Pienviljelijä-lehteä, sillä hän halusi pysyä tiedon kehityksessä mukana.

Ooli-setä ja mummu elivät yhdessä mummun kuolemaan asti. Heidän vanhuudenmökissään Ooli-sedän sänky oli kamarissa ja sen vierellä oli keinutuoli. Siinä minä keinuin kuin mielipuoli enkä yhtään pelännyt, vaikka tuoli monta kertaa keikkasi ympäri.

Eikä siinä huoneessa sitten paljon muuta ollutkaan kuin piironki, jonka iso peili oli niin korkealla, etten nähnyt siitä itseäni. Muurin nurkassa oli komero, jonka pohjalla oli merkilliseltä haisevia lehtiä, joissa kerrottiin maasta nimeltä Neuvostoliitto. Kun Turun tuomikirkon kello löi kaksitoista kertaa, minun oli aika mennä päiväunille.

Mummu on minulle ollut yksi elämäni tärkeimmistä ihmisistä. Hänen huolenpitonsa on lämmittänyt minua ja auttanut kestämään vaikeinakin aikoina. Mummu opetti minut lukemaan ja kirjoittamaan. Mummon luona aapiskukko muni minulle kultaisia munia.

Olin vain viisivuotias, kun mummu kuoli. Muistan vieläkin elävästi mummun hautajaiset. Muistan, kuinka kädessäni oli kimppu tuoksuvia freesioita. Muistan, kuinka isä nosti minut syliinsä, kun pudotin kukkani syvään, mustaan hautaan.

Ne kukat putoavat ikuisesti.

Kuva Sammatin kirkosta mummun hautajaisista.

Vasemmalta:
Ooli-setä,
Hellen ja Jussi Jäntti,
Reino ja Helvi Nurmi,
Ritva, Liisa ja Kyllikki
sekä Kaija ja Hannes Olin.

Kuvat ja teksti © Kaija Irmeli Olin-Arvola 2008
Kannen kuva © Liisa Suominen, kuvassa Ida-mummu ja Liisa

Henkilöt

Abraham Abrahamin poika Nyman, s.15.9.1791 Karjalohja, k.4.5.1856 Karjalohja, Idan isänisä.
Maria Lovisa Nyman os. Varelius, s. 1.9.1807 Sammatti, k. 20.11.1856 Karjalohja, Idan isänäiti.

Johan Juho Nyman s. 18.10.1839 Karjalohja, k. 26.11.1915 Sammatti, Idan isä.
Matilda Gustava Nyman os. Tamlander, s. 26.1.1847 Karjalohja, k. 28.9.1893 Sammatti, Idan äiti.

Jakob Johan Lindell, s. 27.2.1851, Nummi.
Vihtorin isä.
Puoliso: 18.12.1885, Nummi.
Matilda Lindeberg, Lindell, Stenfeldt, s. 2.12.1860 Nummi, k. 3.2.1951 Sammatti.
Vihtorin äiti, Teefaltin mummu.

Viktor Vihtori Johan Lindell
torppari, s. 2.12.1887 Nummi, k. 6.5.1918 Sammatti.
Puoliso: 3.5.1908 Sammatti
Ida Matilda Lindell os. Nyman, s. 20.7.1881 Sammatti, k. 31.12.1953 Sammatti.
(Sisarukset: Karl August, Amanda Sofia, Johan Robert, Gustaf Edvard,
Selim, Ida Matilda, Tekla Maria, Johan Adolf, Hilda Alina Nyman)
Lapset:
Martti Armas Lindell, s. 23.11.1910 Sammatti, k. 27.2.1911 Sammatti.
Hellen Maria Jäntti os. Lindell, s. 2.8.1908 Sammatti, k. 24.7.1993 Sammatti.
Helvi Lea Nurmi os. Lindell, s. 2.12.1912 Sammatti, k.1.6.1977 Karjalohja.
Anna Kyllikki Olin os. Lindell, s. 28.11.1915 Sammatti, k. 3.12.1982 Sammatti.

Antero Johannes Hannes Olin,
linja-autonkuljettaja, moniosaaja, s. 14.11.1912 Ul. Pyhäjärvi, k. 29.5.1963 Sammatti.
Puoliso: 22.11.1938 Ul. Pyhäjärvi.
Anna Kyllikki Olin os. Lindell,
vaimo, keittäjä, s. 28.11.1915 Sammatti, k. 3.12.1982 Sammatti.
Liisa Kyllikki Suominen os. Olin 16.2.1946 Sammatti.
Kaija Irmeli Olin-Arvola os. Olin 16.11.1948 Sammatti.
Ritva Annikki Paksula os. Olin 26.8.1950 Sammatti.
Reima Antero Olin 12.1.1956 Sammatti.

Tekla Maria Åhl os. Nyman, s. 22.3.1884 Sammatti, k. 23.5.1918 Sammatti, teloitettiin Västankvarnissa..
Juho Aukusti Åhl s. 18.4.1880, k. 20.5.1956 Sammatti.